

Kui vesi ei saagi enam mäletada...

Emmi Itäranta „Vesi mäletab“

Koolibri, 2014

Meie planeedi pind on rohkem kui 70% ulatuses kaetud veega, aga inimesele kasutamiskõlblik on sellest kõigest 2,5%. Kodus keeran kraani ja tundub, et vett tuleb sealt lõputult, aga mitte igal pool pole vesi nii lihtsalt saadaval. Minu suvekoduski pole majja torustikku sisse ehitatud ja joogivett viime sinna kanistritega, ülejäänud vee saab jõest. Iga kord, kui perega tagasi Tartusse tulen, tunnen vabadust: enam ei pea mõtlema, kas olemasolevast veest jätkub söögiks, joogiks, pesemiseks... Kas peaks kartma sellise vabaduse lõppemist?

Soome kirjanik Emmi Itäranta pakub oma esikromaanis „Vesi mäletab“ täiesti ootamatu tulevikuvisioni. Romaan soomekeelse pealkirjaga „Teemestarin kirja“ („Teemeistri raamat“) ilmus 2012. aastal ja võitis kõigepealt kirjastuse Teos suure ulmeromaanivõistluse, seejärel Kalevi Jäntti noore kirjaniku auhinna ning 2013. aastal ka Nuori Aleksis auhinna.

Käes on 7. sajand Vana Qiani aja järgi. Uus Qian on aga hiigelsuur riik, milles võimutseb vägivaldarežiim. Riigi poolt on ametisse määratud korralvurid, kes kontrollivad kõiki vihjeid joogikõlbliku vee kohta ja karistavad julmalt neid, kes on sooritanud veekuriteo – püüdnud kuidagi hankida lisa ettenähtud ebapiisavale veeportsjonile. Kui kahtlus veekuriteos leiab korralvurite silmis kuidagi kinnitust, maalitakse maja uksele eresinine ring. Selliselt märgistatud maja elanikud peavad olema koduarestis, kuni nad lõpuks hukatakse. Korralvuritel on õigus siseneda igasse majasse ja panna toime põhjalikke läbiotsimisi, jätta endast maha laastatud majapidamised, sest maa-aluseid ebaseaduslikke torustikke ei saa nende meelest kuidagi teistmoodi leida.

Kirjaniku loodud maailm on kõle ja kidur, maapind kivikõva, sest päike paistab lakkamatult ning vett on järele jäänud väga vähe. Üllatusena näib igasugune tehnoloogia olevat end ammendanud, kasutusel on vaid kommunikaatorid sidepidamiseks ja kohmakad heliliikurid transpordivahenditena. Energiat, mida eriti ei näi vajagi olevat, saadakse päikesepaneelide abil. Asjad, mis praegu on tehnoloogia tippsaavutused, vedelevad kasutult tohutut maa-ala hõlmavates plastikarjäärides. Romaani tegelased käivad seal kaevamas, endismaailma

saladusigi avastamas: leitakse CD-d, millelt saadakse huvitavat infot. Teos ehmatab, lükkab ümber mu senise ettekujutuse tulevikumaailmast, lööb mõra helgesse tulevikupilti.

Romaani keskseteks tegelasteks on teemeistri perekonna liikmed. Teemeister tähendab meisterlikku teevalmistajat. See on auväärne ja väga pika traditsiooniga amet – selles peres on teemeistri oskusi kaua põlvest põlve pärandatud. Peretütar Noria on saamas teemeistriks ja tema isa annab edasi oma viimaseid õpetussõnu. Teetseremoonia viiakse läbi teemajas, kuhu külalised pääsevad sisse ainult põlvili minnes, mis näitab, et tee kuulub võrdselt kõigile. Teemeister valib serviisi, maiustused ja tee, mida ta külalistele pakub. Tseremoonia ise on väga kindlate reeglitega ja pidulik. Räägitakse vähe, vestlus piirdub märkustega tee ja vee kvaliteedi, ilma, teeserviisi päritolu ja teemaja sisustuse kohta. Isiklikest asjadest ei räägita ega tehta ka kriitilisi märkusi. Noria saab küll teemeistriks, aga teemeistri elukutse hakkab hääbuma ja teetseremooniad muutuvad järjest haruldasemaks. Traditsioon, mille tähtsaks osaks on puhas vesi, hääbub. „Iidsetest aegadest peale on teemeistrid olnud vee valvurid.“ Nüüd aga – kaob vesi, kaovad teemeistrid.

Ühel päeval viib Noria isa oma tütre kohta, mida ei ole. Kohta ei ole sellepärast, et seda ei tohi olla, õigemini ei tohi keegi sellest teada. Jõutakse tundrunõlva küljele, mis on koopaid täis. Isa seisatab kassipeakujulise koopa suudmes ja roomab selle tagaossa, liigutab seal kangi. Tekib mustav avaus, kust nad läbi poevad. Mööda kitsast koridori jõuavad nad – allikani! Noria on lummatud. „Vesi voogas kaljust helkivate nirede ja kaarte ja veikleivate ribadena, hiigelkardinatena, mis koopa põrandale kogunenud tiigi pinda tabades selle kildudeks lõid. See kobrutas ja keerles kivide ümber, sõlmus ja mähkus iseendasse, vahutas ja tantsis ja pudenes jälle laiali.“ Vesi on puhas ja mage, see on haruldane! Isa ei oska öelda, kes ehitas süsteemi, mis avab ukse allikale. „Praeguseks mäletab seda ainult vesi.“ Nii saab ka Noria teemeistripere suure ja tähtsa saladuse valdajaks. Allikas on nagu paradiis. Puhas selge külm vesi on kvaliteetse tee alus. Aga peab olema ettevaatlik, et liiga palju vett korraga ära ei kasutataks, muidu varud ei taastu.

Autor laseb niigi viletsust täis maailmal aina allamäge veereda. Veepuudus riigis suureneb pidevalt ja teemeistrite haljendav aed ja maitsev tee äratavad korrakaitstjates kahtlust. Majja saadetakse läbiotsijad. Noria ema sõidab hirmu tõttu ära riigi teise otsa ülikooli tööle ja kutsub oma tüdruka kaasa, aga viimane otsustab jääda koju isa juurde. Kahjuks isa sureb ning tüdruk jääb suurde majja üksik. Saladus allikast tundub suurem ja raskem kui varem. „Saladused

uuristavad meid, nagu vesi uuristab kivi. Pealtnäha on kõik paigal, aga asjad, millest me ei saa kellelegi rääkida, hõõruvad ja kulutavad ning elu koguneb aeglaselt nende ümber, otsib nende järgi uue kuju.“ Noria aitab Sanja peret, andes neile lähkritega vett, lõpuks otsustab ka rääkida Sanjale allikast. Algul on Sanja Norias pettunud – kuidas võis Noria allikat varjata, kui külas on inimesed haiged ja janus. Veidi aja pärast neiu ikkagi mõistab: kui korralvurid allikast teada saavad, on kõik läbi. „Kui vaikne ruum saladuse ümber on kord purunenud, pole seda enam võimalik parandada. Praod pikenevad ja laienevad, sirutuvad kaugemale ja hargnevad nagu maa-alune seeneniidistik, kuni lõpuks on võimatu öelda, kust see algas ja kas see kusagil ka lõpeb.“ Nii juhtub paraku ka allika saladusega: tütarlaste ettevaatamatus saab saatuslikuks, allikas on peagi korralvurite kontrolli all ja Noria kodu saab õudust tekitava sinise rõnga uksele.

Mõotmatus plastikarjääris endismaailma jäätmete keskel räägivad Noria ja Sanja meie maailmast ja inimestest, kes elasid enne neid ehk meist: „ Ei tasu nende peale mõelda, Noria. Ega nemad ka meie peale ei mõtle.“ Mulle tundus see tugeva süüdistusena minu ja mu kaasaegsete pihta. Kui ma aga natuke mõelnud olin, leidsin, et see on ju tõsi. Me ei mõtle eriti sellele, mis saab pärast meid. Praegu toodetakse nii palju asju, mida tegelikult inimesed ei vaja. Nägin reklaamklippe 3D printerist, mis töötab põhimõttel, et mõtlen välja mingi eseme ja siis nõ prinditakse see mulle kolmemõõtmelisena välja. Ka meil koolis on nüüd selline masin olemas. Kõik, mis printerist välja tuleb, on plastmassist. Aga miks õigupoolest peaksin tahtma, et mu ümber on kuhjades plastmassist esemeid, mis on igavesed, hävinematud? See raamat viis mu mõtled uuesti 3D printeri juurde ja nüüd mõtlesin hirmuga, et meie paljude tegudega võivad kaasneda tagajärjed, millest me ei oska või ei taha mõelda.

„Vesi mäletab“ näitab maailma, mis on huku äärel. Teos annab selgesti märku, et meie praegune tegutsemine Maal pole õige. Me ei oska öelda, kui vana on vesi, sest nii kaua kui inimkond on elanud, on vesi alati olemas olnud ja looduses ringelnud. Nii on tal olnud võimalus talletada ja mäletada minevikku. Mis saab siis, kui see ringkäik katkeb? Kui vesi ei saagi enam mäletada?

Anna Kattel

Tartu Tamme Gümnaasium

12.klass

Juhendaja: Piibe Leiger